

2. Voce (1580) sanctorum martyrum Deo per Psalmistam dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis (Psal. XLIII, 20)*. Umbra igitur mortis mors carnis accipitur; quia sicut vera mors est, quando anima separatur a Deo; ita umbra mortis est, quando caro separatur ab anima. Quos constat non spiritu, sed sola carne mori; nequaquam se vera morte, sed umbra mortis dicunt operiri. Locus afflictionis est vita præsens (1581). Martyres ergo nostri in hoc loco afflictionis humiliati sunt, quia in æterna vita, id est in loco gaudii, sublimantur. In tantum siquidem sublimantur, quod certissimum est ipsos (1582) cum Deo iudice venire, qui nunc pro ipso injuste judicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto nunc manus persequentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patescit, quod cælesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Stimulo denique divini amoris atque timoris excitati, hic possessa reliquerunt: idcirco culmen procul dubio judiciariæ potestatis obtinebunt, ut simul tunc iudices cum

671 iudice veniant, qui nunc consideratione iudicii sese spontanea paupertate castigant. De sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (Prov. xxxi, 23)*. Hinc Isaias ait: *Dominus ad iudicium veniet cum senatoribus populi sui (Isa. xxxvii, 14)*. Hinc eosdem senatores ipsa Veritas non jam famulos, sed amicos denuntiat dicens: *Jam non vos dico servos, sed amicos meos (Joan. xv, 15)*. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ meruerunt.

3. Quid itaque in hoc mundo stultius quam sua deserere; et quid in æternitate nobilior, quam cum Deo iudices venire? Rectum quippe est, ut cum Deo de populis in iudicio disputent, qui ad verba Dei præsens sæculum perfecte derelinquunt; scriptum quippe eet: (1583) *Advocabit cælos sursum, et terram discernere populum suum (Psal. XLIX, 4)*. Cælos igitur

alia ratione ita proposuit, ut particulam *id est* cuique ex tribus prioribus sententiis cum sua cujusque explicatione subjiceret.

(1580) Apud S. Gregorium lib. iv in Job, c. 16, num. 30 alio ordine tres sequentes periodi sic proponuntur. *Umbra etiam mortis mors carnis accipitur, quia sicut vera mors est, qua anima separatur a Deo; ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Unde recte voce martyrum per Prophetam dicitur: Humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis. Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori; nequaquam se vera morte, sed umbra dicunt mortis operiri.*

A tur sursum advocat, cum hi, qui sua omnia relinquentes, conversationem cælestis vitæ tenuerunt, ad consedendum in iudicio convocantur, atque cum eo iudices veniunt; terram autem sursum vocat, cum hi, qui in terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cælestia quam terrena quæsierunt. Veraciter cælestia quæsierunt lucra, qui (1584) omnia relinquentes, plus prompta devotione consecuti sunt, quam juberi generaliter audierant. Speciali jussione paucis perfectioribus, et non generaliter omnibus dicitur hoc, quod adolescens dives audivit: *Vade, vende omnia tua, et da pauperibus, et veni, sequere me (Matth. xix, 21)*. Si enim sub 672 hoc præcepto cunctos jussio generalis astringeret, culpa profecto esset aliquid nos in hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per Scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur; aliud quod specialiter paucis perfectioribus imperatur. Sicut enim non judicantur et pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnant (*Psal. xv*); ita non judicantur, et regnant, qui suadente pietate etiam ultra generalia divinæ legis præcepta proficiunt. Paulus vas electionis specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quam institutione permissionis accepit. Cum enim accepisset, ut Evangelium prædicans de Evangelio viveret; et Evangelium viventibus contulit, et tamen sumptibus Evangelii sustentari noluit (*Thess. ii, 7*). Quia vero non nobis est concessum generalia, sive specialia divinæ legis præcepta transcendere, idcirco studeamus istos sanctos Dei martyres, quorum hodie festa celebramus, humili prece deposcere, ut saltem quod generaliter omnibus præcipitur, ipsorum intercedentibus meritis adimplere possimus, ut cum ipsis in æterna mereamur gaudere lætitia, qui nihil terrenum, nihil carnale concupiscentes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Christi martyres fierent, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

C (1581) Vide S. Gregorium in Job lib. xix, c. 27, num. 55.

(1582) S. Gregorius lib. x in Job, c. 31, n. 52 de justis scribit, quæ hic usque ad finem numeri paucis mutatis, vel additis, vel omissis ad martyres auctor tradit. Mox pro *venire* melius *venturos*. Dein ex eodem Gregorio correximus *injuste*, ubi perperam legebatur *juste judicantur*.

(1583) Hæc usque ad *quæsierunt* invenies apud S. Gregorium lib. xv in Job, c. 31, num. 37.

(1584) Hæc usque ad *sustentari noluit* fere eadem sunt lib. xxvi in Job, c. 27, num. 31.

VERONÆ RHYTHMICA DESCRIPTIO ANTIQUA (1585)

SCRIPTA CIRCA, AN. DCCXC

(Apud Muratori, Script. Ital. tom. II, p. II, p. 1095.)

1094 Magna et præclara pollet urbs hæc in Italia, in partibus Venetiarum, ut docet Isidorus, quæ Verona vocitatur olim antiquitus.

Per quadrum est compaginata, murificata firmi-

(1585) Supra evulgavi antiquissimam descriptionem urbis Mediolanensis, rhythmicè, quantum ferebant sæcula rudia et indocta, confectam, atque ex insigni ms. codice capituli canonicorum Veronensium eductam. Subiit deinde animum alteram adjicere jam editam a celeberrimo viro Joanne Mabilonio Benedictino congregationis sancti Mauri inter vetera Analecta pag. 309 postremæ editionis. Qualis

ter; quadraginta et octo turres præfulgent per circuitum; ex quibus octo sunt excelsæ, quæ eminent omnibus.

Habet altum laberinthum, magnum, per circui-

foret ante annos nongentos et ultra civitas Veronensis, quæque ibi sanctorum reliquiæ aut corpora eo tempore colerentur, quive primi episcopi illic fuerint, hinc habes. Circiter annum 760 floruit ibi sanctus Hanno episcopus, et multis rebus bene gestis illustris, quem hic præcipue laudat rhythmi auctor, ob translationem sacrorum corporum Firmi et Rustici martyrum, e Tergestina civitate, sive

tum, in qua nescius egressus non valet egredi, nisi a igne lucernæ vel a filo glomere.

Foro lato specioso sternuto lapidibus, ubi in quatuor cantus magnus iustat forniceps; plateæ mire sternutæ desectis lapidibus.

Fana tempora constructa ad deorum nomina Lunis, Martis, et Minervis, Jovis, atque Veneris, Saturni, sive Solis, qui præfulget omnibus.

Et dicere lingua non valet hujus urbis schemata. Intus nitet; foris candet circumsepta laminis, in ære pondos deauratos metalla communia.

Castros magno et excelso, et firma pugnacula pontes lapideos fundatos super flumen Adesis, quorum capita pertingunt in orbem ad oppidum.*

Ecce quam bene est fundata a malis hominibus, qui nesciebant legem Dei, nova atque vetera simulacra venerabant, lignea, lapidea.

Sed postquam venit... plenitudo temporum, incarnavit Deitatem, nascendo ex Virgine, exinanivit semetipsum, ascendit patibulum.

Inde depositus ad plebem Judæorum pessimam, in monumento collocatus, ibi mansit triduo, inde resurgens cum triumpho, sedit Patris dextera:

Gentilitas hoc dum cognovit, festinavit credere, quare ipse Deus cœli terræ conditor, qui apparuit in mundo per Mariæ uterum.

Ex qua stirpe processerunt martyres, apostoli, confessores, et doctores, et vates sanctissimi, qui concordaverunt mundum ad fidem catholicam.

Sic factus adimpletus est sermo Davidicus, quod cœli clariter enarrant gloriam Altissimi a summo cœlorum usque terræ terminum.

Primum Verona prædicavit EUPREPUS episcopus, secundus DIMIDRIANUS, tertius SIMPLICIUS, quartus PROCULUS confessor, pastor et egregius.

Quintus fuit SATURNINUS, et sextus LUCILIUS. Septimus fuit GRICINUS doctor et episcopus; octavus pastor et confessor ZENO martyr inclytus.

Qui Veronam prædicando reduxit ad baptismum, a malo spiritu sanavit Galki filiam, boves cum... vergentem reduxit a pelago.

Et quidem multos liberavit ab hoste pestifero... Non queo multa narrare hujus sancti opera, quæ a Syria veniendo usque in Italia, per ipsum omnipotens Deus ostendit mirabilia.

ex maris insulis, ut hic dicitur, delatorum Veronam. Hannonem fortasse novit auctor; is enim hæc litteris consignabat, cum Pippinus rex Veronæ habitaret Pippinus autem Caroli Magni filius, uti notum est, anno 781 rex Italiæ constitutus a patre, post paucos annos sedem in Italia fixit, ita ut opinari possimus rhythmum scriptum circiter annum 790. Cum autem ex aliquo Veronensi codice circiter annum 970 Ratherius episcopus ista describeret, conjicere nunc sidentius possumus, alterum quoque rhythmum supra editum, descriptionem videlicet Mediolanensis urbis eodem sæculo VIII aut ab uno auctore, aut saltem ab auctore æquali prodiisse. Accipe nunc quæ Mabillonius in hoc antiquitatis fragmentum adnotavit. MURATORI. — Hanc Veronæ descriptionem, quæ rhythmicis numeris inconcinne fabricata est, regnante apud Langebardos Pippino Caroli

O felicem te Verona ditata et inclyta! qualis es circumvallata custodibus sanctissimis, qui te defendant et expugnent ab hoste nequissimo.

Ab Oriente habet primum martyrem Stephanum, Florentium, Vindemialem, et Maurum episcopum, Mammam, Andronicum, et Probum, cum quadraginta martyribus.

Deinde Petrum et Paulum, Jacobum apostolum, Præcursores et Baptistam Joannem, et martyrem Nazarium, una cum Celso, Victore, Ambrosio.

Inclytos martyres Christi Gervasium et Protasium, Faustinum atque Jovitam, Eupolum, Calocerum, Domini Matrem Mariam, Vitalem, Agricolam.

In partibus meridianis Firmum et Rusticum, qui olim in te susceperunt coronas martyrii quorum corpora ablata sunt in maris insulis.

Quando complacuit Deo regi invisibili, in te sunt facta renovata per HANNONEM præsullem temporibus principum regum DESIDERII et ADELCHIS.

Qui diu moraverunt sancti, non reversi sunt, quorum corpora insimul condidit episcopus aromata et galbanen, stacten, et argoido, myrrha, gutta, et cassia, et thus lucidissimus.

Tumulum aureum coopertum circumdat præconibus, color stritus mulget sensus hominum, modo albus, modo niger inter duos purpureos.

Hæc, ut valuit, paravit HANNO præsul inclytus, per cujus flamma claret de bonis operibus ab Austris finibus terræ usque nostri terminus.

Ab Occidente custodit Sixtus et Laurentius, Hippolytus, Apollenaris, duodecim apostoli Domini, magnus confessor Martinus sanctissimus.

Jam laudanda non est tibi urbis in Auxonia, splendens, pollens, et redolens a sanctorum corpora, opulenta inter centum sola in Italia.

Nam te conlaudant Aquilegia, te conlaudant Mantua, Brixia, Pavia, Roma, simul Ravenna, per te portus est undique in fines Ligoriæ.

Magnus habitat in * rex PIPPINUS piissimus, non oblitus pietatem aut rectum judicium, qui bonis agens semper cunctis facit prospera.

Gloria canamus deo regi invisibili, qui talibus te adornavit floribus mysticis, in quantis et resplendes sicut solis radiis.

Magni filio, ex Italia retulit Ratherius Veronensis episcopus, eamque in Laubiensi autographo, ex qua eam erui, apponi curavit cum iconographia ejusdem civitatis minio depicta. Ex hac vero descriptione dicimus quænam antiquitus Veronæ templa fuerint, quive primus ejusdem urbis episcopi; quorum scripsi penitus diversam textit Ughellus in Italiæ sacra tomo V, primos Veronenses episcopos recensens hoc ordine: 1. Euprepium, 2. Criscinum, 3. Agapium, 4. N., id est ignoti nominis, 5. Saturninum, 6. Lucillum, 7. Diomidianum, 8. Zenonem, 9. Proculum. Ubi vides Dimidrianum, qui Ughello Diomidianus, ordine septimus est, in hac descriptione secundus; et Proculus, qui hic quartus, Ughello nonus ac Gricinus hic septimus, Ughello Criscinus II est episcopus. Denique Ughellus plures numerat quorum nomina in hoc indice non comparent. MANSI.